

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİMİNSANI ÖYKÜLERİ"

İbn-i
Heysem

(965 - 1039)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözülü

Yıl 974. Bugün Irak sınırlarında bulunan Basra kentindeyiz. Sabahdan beri yağın şiddetli yağmur yüzünden pek çok Basralı gibi Heysem de evden çıkamamış.

Heysem? Heysem?
Duyuyor musun beni? Yağmur dindi,
haydi dışarı gel. Bunu mutlaka
görmen gerek!

Fatma'nın sesi bu.
Ne ki o mutlaka görmem
gerek şey?

Bir yeri sel mi bastı acaba
Peynirciğim?

Ben de endişelendim şimdi.
Umarım öyle değildir.

Heysem merakla dışarı çıkar.

Bu telaş ne Fatma?
Ne o bana göstermek is...

Koş Heysem, koş!
Konuşarak vakit kaybetmeyelim.
Buradan görünmüyor, sokağın
sonundaki meydana
gitmeliyiz.

İki arkadaş binaların görüş açılarını kısıtladığı dar sokağı geçip meydana ulaştıklarında, göğü saran rengârenk bir yarım çemberle karşılaşırlar.

İşte bul Az önce yağmur dinip
de güneş açtığı anda aniden
beliriverdi gökyüzünde Heysem.
Baksana, kırmızı, yeşil, mor...
Ne güzel renkleri var,
değil mi?

Evet. Harikal

Daha önce
görmemiştin ama
okuduğum bir kitapta
yazarın "gökkuşağı" diye bir
şeyden bahsettiğini
hatırlıyorum. Bu, o olsa gerek.

Şimdi çatlayacağım
meraktan!

Sabret. Birazdan anlarız
Simitçiğim.

Oh! Neyse ki zararsız bir
doğa olayıymış. Niye bu kadar
heyecanlandılar ki?

İlk kez gökkuşağı
görüyorlar da ondan.

Birkaç dakika sonra gökkuşağı önce yavaş yavaş silikleşir, ardından tamamen kaybolur.

Aa! Şimdi de kayboldu!
Nereden geldi, nereye gitti
bu renkler?

Bilmiyorum ama yağmurla
güneş ışığının ilişkisinin ortaya
çıkardığı bir durum olabilir bu Fatma. Hava
yağmurluydu. Bulutlar aralanıp Güneş belirince
gökkuşağı ortaya çıktı. Sonra bir şeyler değişmiş
olsa gerek ki gökkuşağı kayboluverdi. Neyin
değiştiğini bilmiyorum ama araştırıp
öğrenmeye çalışacağım.

Biliminsanı kumaşı görüyorum
ben bu Heysem'de Peynir.

Evet, evet.
Okuyor, merak ediyor, gözlemliyor,
düşünüp sorguluyor, araştırıyor...

İbn-i Heysem çocukluğunu Basra'da geçirir ve temel okul eğitimini orada alır. Doğanın nasıl işlediğine dair kafasında oluşan sorular çoğaldıkça Basra'nın sunduğu olanaklar sorularına yanıt bulmada ona yetmemeye başlar. Daha büyük kütüphanelerin, daha iyi eğitim veren okulların ve daha çok sayıda bilgili insanın bulunduğu bir şehre, Bağdat'a yerleşir.

Vazıldığı okulda felsefe, matematik, fizik, gökbilim ve mühendislik gibi pek çok farklı alanda dönemin yetkin öğretmenlerinden dersler alır. Yabancı diller öğrenir.

Heysem arkadaşınız Eski Yunan bilginlerinden Aristo'nun insan ve evren üzerine düşüncelerinin anlatıldığı kitaptan bir bölümü dilimize çevirmiş sağ olsun. Önce Aristo neler demiş, öğrenelim. Sonra da doğru mu demiş, yanlış mı demiş, siz bu konuda ne diyorsunuz, tartışalım. Oku bakalım Heysem.

Başlıyorum arkadaşlar....

Çevirmen mi olacak Heysem yani bu okulu bitirince?

Hayır Simitçiğim.

Ülkesinde o dili bilmeyenler de okuyup öğrenebilsin diye eskiden farklı dillerde yazılmış bazı bilimsel eserleri çevirmiş.

Elbette ki yalnızca okumakla yetinmez. Okuyarak öğrendiklerini deneyler yaparak pekiştirir.

Bu merceklere yapmak hiç kolay olmadı. Yüzeysel pürüzsüzleşsin, ışığı doğru yansıtın diye camı ovalaya ovalaya canım çıktığı, ama uğraştığıma değecek. Öklit'in söz ettiği ışık kırılmalarını ve yansımalarını inceleyebileceğim.

Yani?

İbn-i Heysem optik bilimine "odaklanıyor" sanırım.

İbn-i Heysem'in Bağdat'ta yaptığı bilimsel çalışmalar Mısır'daki Fatımi devletinin hükümdarının ilgisini çeker ve bilgilerinden yararlanmak amacıyla onu ülkesine davet eder. Böylece Heysem o dönemin en büyük bilim merkezlerinden biri olan Kahire'ye yerleşir.

Yaşasın! Artık yaptığım gözlem ve deneylerde çok daha gelişmiş aletler kullanabileceğim. Araştırmalarımda en güncel bilgiler içeren kitaplara erişebileceğim.

Oraya kadar gitmişken piramitleri de gezsin bari.

Bence ilgisini çekmiştir, mutlaka gidip görmüştür.

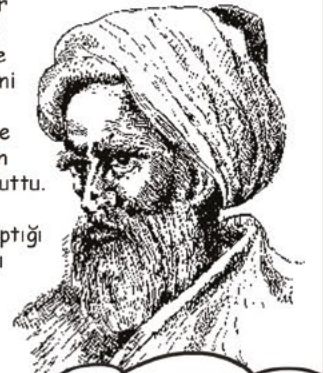
İbn-i Heysem Kahire'de geçirdiği yıllar boyunca özellikle optik bilimi üzerine çalışır. Çalışmalarında Batı dünyasında onun yaşadığı dönemden ancak yüzyıllar sonra benimsenecek bilimsel yöntemler izler. Heysem'e göre ortaya konulan bir bilim kuramı, kontrol edilebilir deneylerle doğrulanmalı ve matematiksel kanıtlarla desteklenmelidir.

Hımm!

Hımm!

Kendisinden önceki biliminsanlarına göre nesnelere görmemizi sağlayan şey, gözlerimizden dışarıya doğru çıkan ışınlardır. İbn-i Heysem deneyler yaparak, ortaya bulgular koyarak bunun böyle olmadığını, aksine, baktığımız nesneye ait görüntünün o nesneden çıkan ya da yansıyan ışık ışınlarının gözümüze ulaşmasıyla oluştuğunu kanıtlar.

İbn-i Heysem felsefeden gökbilime, fizikten matematiğe pek çok alanda yaptığı çalışmalarını ömrünün sonuna kadar sürdürdü. Araştırdığı konularda düzinelerce kitap yazdı, bildiklerini başka insanların da öğrenmesini sağladı ve kendinden sonra gelen biliminsanlarına ışık tuttu. Ancak en çok ışık ve mercekler üzerine yaptığı araştırmalarıyla tanındı ve optik biliminin kurucusu olarak kabul edildi.

Ne garip şeylere inanıyormuş eskiden insanlar! Gözden ışık ışını çıkar mı hiç, lamba mıyız biz!

Ha ha ha!

İbn-i Heysem'e çok teşekkür ederiz de, gökkuşağının nasıl oluştuğunu tam öğrenemedik.

Işığın kırılmasıyla, yani optik bilimiyle ilgili bu konu. Haydi ayrıntılarını öğrenebileceğimiz bir kitap bulalım hemen.